

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ ДОНЕЦКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ «ГОРЛОВСКИЙ ТЕХНИКУМ»
ГОСУДАРСТВЕННОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ
ВЫСШЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
«ДОНЕЦКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»

МЕТОДИЧЕСКАЯ РАЗРАБОТКА

открытого занятия на тему:

«Двобій добра і зла у романі Панаса Мирного

"Хіба ревуть воли, як ясла повні?"»

по дисципліне ОДБ.03 «Український мовний та літературний»

спеціальність 09.02.03 Програмування в комп'ютерних системах

Горловка, 2017

Составитель:

Ткаченко М.И. – преподаватель украинского языка и литературы, ГПОУ «Горловский техникум» ГОУ ВПО «Донецкого национального университета», специалист первой категории

Рецензенты:

Ломоносова О.В. – председатель цикловой комиссии гуманитарных дисциплин, делопроизводства и архивоведения ГПОУ «Горловский техникум» ГОУ ВПО «Донецкий национальный университет», специалист первой категории;

Дидик Н.А. – председатель цикловой комиссии гуманитарного цикла, специалист высшей категории, старший преподаватель, ГПОУ «Горловский колледж городского хозяйства»

Изложена методика проведения практического занятия - исследования во время изучения темы: «Двобій добра і зла у романі Панаса Мирного» "Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Составлена на основании рабочей программы по дисциплине ОДБ.03 «Украинский язык и литература»

Рассмотрено и одобрено на заседании цикловой комиссии гуманитарных дисциплин, делопроизводства и архивоведения

Председатель комиссии   О. В. Ломоносова

Протокол № 6 от 10.01. 2018 г.

АННОТАЦИЯ

В предложенной методической разработке представлена методика проведения открытого практического занятия- исследования по украинской литературе с использованием технологии проблемного обучения. Данная технология направлена на создание условий для развития творческой, критически мыслящей личности, способной найти своё место в жизни, адаптироваться в обществе. В связи с этим и методы обучения должны изменяться, чтобы способствовать развитию творческих способностей обучающихся, развивать логическое мышление и исследовательские навыки, формировать умение самостоятельно работать. Целью методической разработки является ознакомление с системой проведения практического занятия по данной теме. Проблемное обучение - это развивающее обучение, демонстрация эффективности применения этой технологии.

Методическая разработка составлена в соответствии с с ГОС по специальности 09.02.03 Программирование в компьютерных системах (базовой подготовки), входящей в состав укрупненной группы специальностей 09.00.00 Информатика и вычислительная техника и рабочей программой дисциплины: Украинский язык и литература для специальности 09.02.03 Программирование в компьютерных системах, может быть использована преподавателями образовательных учреждений СПО при проведении практических занятий.

СОДЕРЖАНИЕ

Введение.....	5
1. Методическое обоснование темы.....	6
2. Методические рекомендации по проведению занятия.....	7
3. План открытого занятия.....	8
4. Ход занятия.....	10
5. Конспект занятия.....	11
5.1. Организационный момент.....	11
5.2. Сообщение темы и цели занятия.....	11
5.3. Мотивация учебной деятельности.....	11
5.4.1 Актуализация опорных знаний. Индукция	12
5.4.2 Учебно-дискуссионная часть. Социализация.	12.
5.4. 3 Рефлексия.....	21
5.5. Подведение итогов занятия.....	21
5.6. Домашнее задание.....	21
Список литературы.....	23
Приложение 1 «Литературный баскетбол». Вопросы	
Приложение 2 Ассоциативный ряд« Земля для селянина». Проблематика романа Панаса Мирного» «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»	
Приложение 3 Стихотворение «De Libertate» Григорій Сковорода	
Приложение 4 Составление сенкана	
Приложение 5 Критерии оценивания знаний студентов	
Приложение 6 Критерии оценивания знаний студентов (список)	
Приложение 7 Презентация к занятию	

ВВЕДЕНИЕ

Растущие потребности в общении и сотрудничестве между странами и людьми с разными языками и культурными традициями, новая образовательная система требуют существенных изменений в подходе к преподаванию, обновление содержания и методов изучения языков в образовательных учебных заведениях. Знание языков является важной предпосылкой для личных, культурных, профессиональных и экономических контактов.

Знание дисциплины ОДБ.03 «Украинский язык и литература» должно быть достаточным для того, чтобы с его помощью выпускник реализовал свои жизненные потребности, планы в условиях спроса общества на мыслящую, деятельную, творческую, грамотную личность. Задача преподавателя активизировать деятельность каждого студента, создать ситуации их творческой активности в процессе обучения. Использование новых интерактивных технологий не только оживляет учебный процесс, но и открывает большие возможности для решения образовательных рамок, несомненно, несет в себе огромный мотивационный потенциал и способствует принципам индивидуализации обучения. Групповая деятельность позволяет студентам выступать в роли авторов, создателей, повышает творческий потенциал, расширяет не только общий кругозор, но и способствует расширению языковых знаний.

Использование интерактивных технологий в преподавании дисциплины ОБД.03 «Украинский язык и литература» позволяет отойти от традиционных форм обучения и повысить индивидуализацию учебной деятельности студентов.

Но современный уровень науки и техники требует формирования и воспитания творчески мыслящих специалистов. В наши дни студенту недостаточно только поглощение «готовой» информации. Необходимо научить его самостоятельно искать способы решения проблем, связанных с реальными ситуациями в жизни, с будущей деятельностью.

Во время подготовки и проведения занятия преподаватель должен учитывать психологическую характеристику группы и психологические требования к себе как к руководителю.

Успех занятия зависит от социально-психологических качеств личности ответственного отношения к делу. Преподаватель должен уметь убеждать других, влиять на их установки и взгляды. Все это требует от преподавателя высокого интеллектуального развития, педагогической подготовки, знания логики и психологии. В процессе занятия преподаватель должен уметь выслушивать каждого, быть заинтересованным слушателем.

1. МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ ТЕМЫ

Приоритетом современного общества и системы образования является способность вступающих в жизнь молодых людей самостоятельно решать возникающие перед ними новые, еще не известные задачи. На первый план, наряду с общей грамотностью, выступают такие качества выпускника, как, например, коммуникабельность, способность к рефлексии, разработке и проверке гипотез, инициативность в принятии решений т.е. из учебного заведения должен выйти человек мобильный. Решить эти задачи помогает методика проблемного обучения.

Суть проблемного обучения заключается в построении проблемной ситуации и обучении умению находить оптимальное решение для выхода из нее. При этом студенты активно включаются в ход занятия. Они должны, опираясь на свой опыт и умения, найти способ разрешения новой проблемы. Еще один важный момент: проблемная ситуация заставляет осознавать недостаточность своих знаний, побуждает к поиску новых знаний и умений. А поиск - одно из главнейших условий развития творческого мышления. Кроме того, такое построение занятия работает на мотивацию к обучению.

В стратегии обучения через постановку познавательной проблемы и поиска ее решения можно использовать эвристические беседы. Это выдвижение проблемы, требующей решения. Педагог задает обучающимся серию вопросов, которые взаимосвязаны между собой и вытекают друг из друга. Каждый из них формулирует небольшую проблему. Вместе с этим в комплексе они приводят к решению главной задачи, поставленной преподавателем. Вопросы, которые включаются в эвристические беседы, - это основной компонент подхода. Они исполняют важнейшую познавательную функцию. В процессе работы в группах обучающийся не получает готовое знание, а добывает его в результате собственной деятельности, что развивает творческую, инициативную личность, уверенную в своих силах.

2. МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ПРОВЕДЕНИЮ ЗАНЯТИЯ

1. Методическая разработка содержит двуединую цель образования на занятии для закрепления и исследования учебного материала, которая отображает формируемые знания и умения обучающихся при выполнении заданий.
  2. Первый этап технологии проблемного мышления индукция предполагает выполнение следующих функций: актуализировать и проанализировать имеющиеся знания и представления по изучаемой теме; пробудить к ней интерес; активизировать обучаемого, дать им возможность целенаправленно думать, выражая свои мысли собственными словами.
  3. Второй этап – социализация– поиск решения поставленной проблемы и составления плана конкретной деятельности; теоретическая и практическая работа по реализации выработанного пути решения. Функции этапа: получение новой информации; ее осмысление; соотнесение новой информации с собственными знаниями.
  4. Третий этап – решение проблемы (рефлексия) - это выражение новых идей и информации собственными словами; целостное осмысление и обобщение полученной информации на основе обмена мнениями между обучаемыми друг с другом и преподавателем; выработка собственного отношения к изучаемому материалу.
  5. Занятие проводится под девизом: «Ничему тому, что важно знать, научить нельзя, — все, что может сделать учитель, это указать дорожки».
- (Р.Олдингтон).
6. При постановке целей занятия важно соблюдать соответствие их с мотивацией.
  8. Используется работа в парах при выполнении заданий, что ведет к формированию коллективизма у обучающихся.
  9. С целью визуализации изученного ранее материала использованы презентации, таблицы, представленные в приложениях.
  10. Продолжительность этапов занятия может изменяться, исходя из имеющегося уровня знаний обучающихся и их темпа работы во время выполнения заданий.

3.ПЛАН ОТКРЫТОГО ЗАНЯТИЯ

Дисциплина: ОДБ.03 «Украинский язык и литература»

Преподаватель: Ткаченко Мария Ивановна

Курс: 1

Группа: 1 ПКС 17

специальность 09.02.03 Программирование в компьютерных системах

Количество студентов: 23

Место проведения: аудитория № 401

Время проведения: 9-50 – 11-10, 2 пара

Тема: «Двобій добра і зла у романі Панаса Мирного "Хіба ревуть воли, як ясла повні?"»

Цель занятия:

методическая: усовершенствование методики проведения практического занятия – исследования для активизации познавательной деятельности студентов;

дидактическая: работа над идейно- художественным содержанием романа Панаса Мирного "Хіба ревуть воли, як ясла повні?", характеристика образов романа, исследование и отражение того, как в произведении рассмотрена проблема добра и зла, а также в современном мире и душе человека;

развивающая: развитие монологической и диалогической речи обучающихся, культуры коммуникации, логического мышления, внимания, памяти, наблюдательности, умения грамотно выражать собственные мысли, давать оценку событиям, явлениям, поступкам героев;

воспитательная: воспитание стремления к честной, духовно здоровой, справедливой жизни, привитие черт доброты, искренности, толерантного отношения к мнению других людей;

Вид занятия – практическое занятие.

Тип занятия – практическое занятие – исследование

По результатам проведения занятия обучающийся должен:

уметь:

– формулировать, высказать и отстаивать собственное мнение;

- характеризовать литературные образы,
- рассуждать над проблематикой художественного произведения;
- оценивать и анализировать важность/новизну информации, определять свое отношение к ней;

знать:

- основные этапы жизненного и творческого пути писателя, историю создания романа;
- понятие « социально – психологический роман»,
- особенности композиции романа;
- особенности создания галереи образов как главных, так и второстепенных.

Формируемые общие компетенции

ОК 1.	Понимать сущность и социальную значимость своей будущей профессии, проявлять к ней устойчивый интерес
ОК 2.	Организовывать собственную деятельность, выбирать типовые методы и способы выполнения профессиональных задач, оценивать их эффективность и качество
ОК 3.	Принимать решения в стандартных и нестандартных ситуациях и нести за них ответственность
ОК 4.	Осуществлять поиск и использование информации, необходимой для эффективного выполнения профессиональных задач, профессионального и личностного развития
ОК 5.	Использовать информационно-коммуникационные технологии в профессиональной деятельности
ОК 6.	Работать в коллективе и команде, эффективно общаться с коллегами, руководством, потребителями
ОК 7.	Брать на себя ответственность за работу членов команды (подчиненных), результат выполнения заданий
ОК 8.	Самостоятельно определять задачи профессионального и личностного развития, заниматься самообразованием, осознанно планировать повышение квалификации
ОК 9.	Ориентироваться в условиях частой смены технологий в профессиональной деятельности

Формы и методы проведения занятия:

- наглядный
- практический
- проблемный
- частично-поисковый
- интерактивный.
- репродуктивный
- составление сенканов

Междисциплинарные связи:

обеспечивающие: ОДБ.02 Литература, ОДБ.12 Мировая художественная культура

обеспечиваемые: ОГСЭ.01 Основы философии, ОДБ.10 Обществоведение

Материально - техническое обеспечение занятия:

- ноутбук;
- звуковые колонки;
- мультимедийный проектор;
- мультимедийная презентация;
- методическая разработка занятия;
- приложения к занятию.

Список литературы:

- 1.Кривка Н.В. Українська література. 10 клас. Плани – конспекти уроків.- Х.: Ранок, 2001.- 256 с.
- 2.Кривка Н.В. Українська література. 11 клас. Плани – конспекти уроків.- Х.: Ранок, 2001.- 256 с.
- 3.Хропко П.П.Українська література:Підруч. Для 10 кл.-К.: Школяр, 2006.- 528с.

Структура занятия

1	Организационный момент	1 мин.
2	Сообщение темы и цели занятия	2 мин.
3	Мотивация учебной деятельности	2 мин.
4	Актуализация опорных знаний	10 мин.
5	Учебно- дискуссионная часть	50 мин.
6	Подведение итогов занятия	10 мин.
7	Домашнее задание	5 мин.

ХОД ЗАНЯТИЯ

Номер элемента	Ход занятия	Дополнения, изменения, замечания
4.1 4.1.1 4.1.2 4.1.3	Организационный момент: Приветствие участников открытого занятия; Отметка в журнале отсутствующих; Проверка готовности к занятию студентов, аудитории и техники.	
4.2 4.2.1	Сообщение темы и цели занятия: Сообщение темы и цели преподавателем	
4.3	Мотивация учебной деятельности.	
4.4	Актуализация опорных знаний «Литературный баскетбол»	
4.5 4.5.1 4.5.2 4.5.3 4.5.4 4.5.5 4.5.6	Учебно- дискуссионная часть. Составление ассоциативного ряда Инсценировка диалога между Чипкой и Омельком Мини - дискуссия Декламрование поэзии Работа над содержанием романа Литературная игра Составление сенканов по теме	
4.6 4.6.1. 4.6.2.	Подведение итогов занятия: Комментарии и анализ ответов Выставление оценок.	
4.7 4.6.1 4.6.2.	Домашнее задание Написать сочинение «Я і суспільство» або «Я в суспільстві» (обязательно для всех)Используя сеть Internet, составить дневник отзывов» на творчество П. Мирного(на выбор)	

5. КОНСПЕКТ ЗАНЯТТЯ

5.1. Организационний момент

– Привітствие, перевірка відсутніх і в'яснення причини відсутствия студентів.

- Перевірка готовності к заняттю студентів, аудиторії;

- Означка в учебному журналі відсутніх

Доброго дня! Рада вас вітати на занятті!

5.2. Сообщение теми и плана занятия.

«Раз добром зігріте серце вік не прохолоне» Т.Шевченко;

«Не знаю, що краще – чи зло, що приносить користь, чи добро, яке несе шкоду» Мікеланджело;

«Добро є те, що ніким не може бути визначеним, але що визначає все»

Л.Толстой;

«Найкраще знає, що таке добро, той, хто випробував зло» Англійське прислів'я.

Епіграф заняття: *Добро і зло у вічній серці,
Їх відлуння – на устах,
Сліди лишає на серці
І віддзеркалює в очах..
Валерій Дідух*

Тема нашого заняття - «Двобій добра і зла у романі Панаса Мирного "Хіба ревуть воли, як ясла повні?"».

5.3. Мотивация учебной деятельности

Слово преподавателя:

Добро і зло... У світі, де доброта, правда часто йдуть пліч-о-пліч із брехнею, злом та жорстокістю, людина повинна вміти їх розпізнавати і розмежовувати, бачити, де закінчується одне й починається друге.

Споконвіку точиться боротьба між цими протилежностями. І людині мало не щодня доводиться обирати, чому саме віддати перевагу, відчувати, який шлях є хибний, який праведний. Головне, пам'ятати, що ніколи добро не буде в кінці того шляху, яким ходить зло. Цей вибір дуже складний - ще й тому, що добро і зло здатні уживатися в одній людині, і що саме переможе — часом не знає вона сама.

Ці проблеми порушуються й у романі Панаса Мирного «Хіба ревуть воли...». Обирати, чому саме віддати перевагу, відчувати, який шлях є хибний, який праведний. Головне, пам'ятати, що ніколи добро не буде в кінці того шляху, яким ходить зло. Цей вибір дуже складний - ще й тому, що добро і зло здатні уживатися в одній людині, і що саме переможе — часом не знає

вона сама. Ці проблеми порушуються й у романі Панаса Мирного «Хіба ревуть воли...».

Сьогодні ми зазирнемо у святиню - святих «людської душі» і спробуємо з'ясувати причини безкінечної війни між добром і злом. І нехай кожен сам собі дасть відповіді на запитання:

- Чи точиться війна-боротьби у вашій душі?
- Що штовхає нас часом на необдумані вчинки?
- Чи можна зупинити війну у власній душі? Що для цього потрібно?

5.4 Актуалізація опорних знань.

Для повторення важких свідень по біографії і творчості писателя використовується метод «Літературний баскетбол». Студент задає питання, наступний відповідає і посилає «пас» наступному.

5.4.1. Життя і творчість Панаса Мирного

5.4.2. Історія написання роману

5.5. Учебно – дискуссионная часть. Индукция

Слово преподавателя: Домашнее задание разной направленности. Все студенты были разделены на группы:

1 группа занималась литературным исследованием текста - («Текстологи»)

2 группа занималась психологическим исследованием (толкование понятий «характер» и «темперамент», «социально- психологический роман», анализ поступков главного и второстепенных персонажей с психологической точки зрения, (« Психологи»)),

3 группа- занималась характеристикой героев на основе изученного произведения и своего жизненного опыта, подготовили сравнительную характеристику и составили диалог между героями литературных произведений: Чіпки Варениченка (по роману Панаса Мирного "Хіба ревуть воли, як ясла повні?" и Омелька Кайдаша (по повести І.Нечуя-Левицького « Кайдашева сім'я») – (« Аналітики 1»).

4 группа- занималась характеристикой героев на основе изученного произведения и своего жизненного опыта - (« Аналітики 2»). В каждой группе сами студентами был избран командир группы , который распределял задания.

Условное сокращение: П: - преподаватель

5.5.1. Составление ассоциативного ряда: « Земля для селянина»

П:-Які асоціації у вас до слова « земля»?Запишіть їх.

-Зараз ми з вами будемо обговорювати важливі проблеми. Назвіть тогочасні, а потім вічні .

Ассоциативный ряд: « Земля для селянина»

мірило духовних цінностей

творець і життєдайна сила
сліпа сила, що спричиняє трагедію
засіб наживи, збагачення
Земля годувальниця
виснажлива праця
воля
визначальний фактор соціального статусу
мрія, марево
сенс життя

П: Згадайте , в якому творі, який ми вивчали, теж існує конфлікт через землю?

Предполагаемый ответ. Проблема землі існує і в повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я».

П:-Скажіть через що виникає багато проблем у головного героя? Давайте згадаємо повість І Нечуя – Левицького « Кайдашева сім'я» Уявіть, що головні герої могли б зустрітися. Яка б між ними відбулася розмова? Уявили? А ось хлопці Данило та Іван не тільки уявили, а й склали діалог . Давайте послухаємо.

5.5.2.Диалог Кайдаша і Чіпки

(два хлопці, переодягнені в костюми селян)

Омелько:-Доброго дня, юначе.

Чіпка: -Здорові будьте, дядьку.

Омелько:-Дійсно, я для тебе дядько, бо роками я старший, хоча ми сучасники, одночасно були написані твори, у яких ми живемо.

Чіпка:-Не живемо, а мучаємось, бо немає правди у світі.

Омелько:-Так-так, правди нема. Скільки я працюю, стараюся. Мене шанують у селі, бо я гарний стельмах. А в сім'ї – жодної шани не маю ні від синів, ні від невісток.

Чіпка:- О, якби неправда була тільки в колі сім'ї. Її ж нема і в громаді, і в суді, і в цілому світі.

Омелько:- За це й не кажи. Ти хоч панщини не зазнав. А ми з Марусею майже все життя на панів відпрацювали. Панщина скалічила моє життя. Вона заклала в мене свідомість раба, не здібного бути господарем.

Омелько: - Панщина і Кайдашиху мою скалічила, бо набралася вона від панів лицемірства та нещирості, тому тепер у хаті нема між нею і невістками ладу.

Чіпка:-Ні, у мене сім'я хороша: і баба Оришка хорошою була, казки розказувала, навчала мене мудрості; няня Мотря за мене дуже вболіває, дружини Галя хоче на правильний шлях наставити. У нас в сім'ї тільки я

поганий, мучу всіх, а в кінці моєї історії взагалі занепад життя і Галі, і матері. І все це через панів, хоч доба, у якій ми живемо, і називається пореформеною, але більш-менш успішно скористатися тією реформою мало хто зумів.

Омелько:- Так. Щодо нас з тобою, то ми точно не зуміли.

5.5.3Вопросы к литературным героям

-Якби у вас було землі вдосталь, ваша доля могла б скластися по -іншому?

Чіпка: – Так. Не було б мого першого падіння – не знався б я із лихим товариством, не задавив би сторожа – потім у земстві Чижику не було б за що зачепитися, то, може, і втримався б я у земстві – а відтак не було б і другого, остаточного мого падіння.

Кайдаш: – Певно, якби була земля, я збудував би хату Карпові на другому кінці села, щоб не сварилися

-Так чому ж було не зібрати гроші зі свого ремесла, купити, дійсно, землю на іншому краю села?

Кайдаш: – Моя патріархальна свідомість усьому виною, землю обробляти тільки гуртом хотів. Не хотів, щоб Карпо відділяв своє хазяйство. Та панщина наклала на мене свою печатку, у мене не було хазяйської жилки. Я – раб, кріпак, заробив – пропив; так Нечуй про мене написав.

П:Скажіть, будь ласка. Яка іще проблема прослідковується з цього діалогу? Хто ще винен у трагедії героїв?

Предполагаемый ответ

-Свавілля поміщиків

П: Що ви знаєте з історії про реформу 1861 року?

Предполагаемый ответ

Реформа 1861 року принесла в селянський світ нові проблеми: селянин опинився перед складним вибором – господарювати по-старому чи йти кудись на заробітки.

Грицько використав нові можливості, які надала реформа. А Чіпка – ні. Він був у відчаї: «Що я без землі? Людський попихач...наймит...без землі – нема волі! Земля тебе годує...земля хазяїном робить» . Реформа 1861 року земельне питання не вирішила. Селяни залишалися або малоземельними, або й зовсім без землі.

5.6.Социализация. Обсуждение проблемы

5.6.1.Мини- дискуссия «У трагедії селянина винувате суспільство чи особисто сам селянин?»

Предполагаемые варианты аргументов:как происходит процесс обсуждения проблемы: «Человек и общество».

– Панас Мирний, працюючи над романом «Хіба ревуть воли...», писав: «Не муза мій сон доглядала, а плач не давав мені спати». Це свідчить про жахливі умови життя селян і суспільних обставин.

– Людина за будь-яких обставин має залишатися людиною.

– Панас Мирний та І.Нечуй-Левицький були сучасниками пореформеної доби. Вони на власні очі бачили реалії того життя. Тому авторська позиція для нас є надзвичайно важливою, а обидва автори в трагедії звинувачують суспільство.

– Але ці ж самі автори створюють образи героїв, які страждають від своїх вад: Кайдаш – від власної малодушності, Чіпка – від люті і невміння прощати людей.

-Скажімо, наприклад, чому Кайдашу, ідучи із церкви, не можна було пройти повз шинок? Навіщо було заходити? Він же в церкві світився від щастя. Чому б цю благодать і щастя не було б нести у свою родину?

-Він був малодушною людиною. Нечуй-Левицький так про нього пише: «Він був добрий стельмах. Заробляв добрі гроші, але гроші втікали до шинкаря. Панщина поклала на Кайдашеві свій на печаток».

-Чому Чіпці у біді треба було горнутися до лихого товариства? Чому не можна було із своєю бідною бігти до Грицька, друга дитинства? Чому не можна було піти на заробітки із Грицьком?

-Суспільство виховує і формує людину. Чіпка бачив реалії Мотриного життя: нема землі, яка годує, – то ти наймит, попихач.

-Чіпка хоч і не був з кріпаків, але в нього була психологія кріпака (він був закріпачений землею)

-Закріпачена людина приречена бути обмеженою. Щоб бути самодостатнім, розглядати різні варіанти вирішення проблем, треба бути вільною людиною.

-Не даремно ж Сковорода так високо цінував свободу!

5.6.2. Декламування поезії Г.Сковороди «De libertate»

П: Проблема життєвого вибору завжди постає перед кожною людиною. Завжди. А ось яку сторону людина обере: сторону добра чи зла залежить від самої людини. У сучасному світі людина завжди намагається протистояти лиху, кривді, жорстокості, захищаючи добро, правду, справедливість. Як персонажі твору, так і люди опиняються в конфліктних ситуаціях і мусять самі вирішити, який шлях їм обрати.

5.7. Работа над содержанием романа

1-й «текстолог». Обсуждение композиции романа

Роман має 4 частини та підрозділи. Твір починається розділом «Польова царівна», в якому ми зустрічаємося з уже дорослим Чіпкою, знайомимося з його першим коханням. Такий початок нас заінтригує. Але чому перша

частина роману закінчується розповіддю про Грицька Чупруненка? (автор протиставляє Грицька Чіпці, показує, що чесною працею можна добитися набагато більше, ніж злодійством).

Составление сюжетной цепочки и комментирование отдельных эпизодов 2-й «текстолог». Обсуждение экспозиции романа

Це експозиція. Тут ще немає боротьби, загострення конфліктів. Письменник лише знайомить нас з енергійним юнаком, не називаючи його імені. Юнак зустрічає «польову царівну». Потім виявляється, що юнак – Чіпка, а «польова царівна» - Галя. Тут чудові пейзажі. У наступних розділах – розповідь про батьків та дитячі роки героя. Розділ «Двужон» - про кріпака Івана Вареника, який під чужим прізвиськом (Хрущ) з'явився у селі Піски, одружився з бідною дівчиною Мотрею і знову кудись помандрував, залишивши «байструка» Чіпку на тяжке бідкування. Також змальовані дитячі та юнацькі роки Чіпки та його однолітка Грицька.

Самостоятельное составление студентами плана 1 части

1-й «текстолог». Повествование об истории закабаления с.Пески

У II частині розповідається про історію с. Піски за півтора роки: як було засноване село, як попало в кріпацьку неволю; знущання панів Польських з дитинства, юнацтво Максима Гудзя – батька Галі.

Самостоятельное составление студентами плана 2 части.

2-й «текстолог». Повествование об истории конфликтов в жизни Чипки

У III частині зображено складні конфлікти в житті Чіпки, причини його трагедії. Тут розповідь про реформу 1861р., показано настрої селян, їхнє ставлення до реформи (розділ «На волі»). Виявилось, що поміщики їх обдурюють. Розповідається про обрання його земським «гласним» та про ту боротьбу, яка розгорнулася навколо цього.

Самостоятельное составление студентами плана 3 части.

1-й «текстолог». Кульминация и развязка произведения

IV розділ. Чіпка одружується з Галею. На нього скося дивляться в управі, як на мужицького представника та виганяють по «неблагонадійності». Чіпка озлився на весь рід людський. Арешт і заслання Чіпки в Сибір - розв'язка твору.

Самостоятельное составление студентами плана 4 части .

1-й «літературознавець». Толкование понятий « добра»и зла».

Філософський словник подає таке трактування слова «добро»:

Добро – категорія етики, що означає сукупність позитивно оцінюваних класом, суспільством або окремими людьми умов життя, а також моральних дій, принципів і норм поведінки.

Відповідно:

Зло – це категорія, яка означає негативні явища в суспільному і особистому житті людини, що становлять предмет морального засудження.

Отож, добро і зло – це категорії, які вживаються при моральній оцінці окремих явищ, вчинків, мотивів діяльності людини.

5.7.1. Робота над образами роману.

Эвристическая беседа .Что побеждает в характере героя: добро или зло?

Слово преподавателя

-Коли ми про людину кажемо: «Такий у неї характер», що ми маємо на увазі?

-Яка галузь науки вивчає характер і темперамент?

-Чи тотожні поняття характер і темперамент? З'ясуйте їх значення.

1-й «психолог». Толкование понятий « характер и темперамент».

Характер – сукупність стійких істотних психічних особливостей, що зумовлюють типову поведінку людини в певних життєвих ситуаціях. Характер охоплює моральну спрямованість особистості та її вольову сферу.

2-й «психолог».

Темперамент – сукупність індивідуально-психічних особливостей людини, що виражаються у швидкості виникнення почуттів і їхній силі.

Слово преподавателя

-Чи можливо корегувати характер і темперамент у процесі виховання?

-Як ви розцінюєте особливості виховання Мотрею небажаної і складної за вдачею дитини?

-Чому для Чіпки бабуся була ближчою за матір?

3-й «психолог». Раскрытие характера главного героя с психологической точки зрения

Що є добро, а що - зло? Панас Мирний допомагає нам самим знайти відповідь, створюючи яскраві й переконливі образи роману. Головний з них - Чіпка, за душу якого ціле життя боролися добро і зло. Ще дитиною пізнав він немилосердя дорослих, які називали його байстрам, а діти, що чули від батьків про Чіпку і Чіпчину невинну матір тільки погане, обзивали його чортом, запортком. Так у дитячому серці народжувалася образа, яка пізніше вибухнула чорною ненавистю до людей, спочатку до поганих, а потім і до всіх інших. Вирісши на злі, він недооцінив сили цього зла і незчужся, як, рівняючи достаток багатих і бідних, сам збагатився на краденому. Та ось добро, здається, бере верх над злом: любов до Галі змінює Чіпку на краще. Але ненадовго.

Слово преподавателя

-Які особливості характеру проявляв Чіпка в дитинстві та юності?

-Чи щось насторожило вас?

-Чому опис зовнішності персонажа подають під час першого знайомства читача з ним? (Відповідаючи, використовуйте малюнок)

5.7.2.Анализ второстепенных образов романа

Предполагаемый ответ

1 – й « аналитик».Максим на селі.

Максим — внук січовика, вихований на переказах про запорозьку вольницю. Найбільшою пристрастю Максима була любов до волі, поривання до творчого діяльного життя й водночас палка ненависть до всякого насильства й обмеження. У змалюванні портрета Максима і в розкритті його душевних багатств виявилися неприховані симпатії автора до нього.

Але цей красивий, здоровий, дотепний парубок не зумів зайнятись корисним трудовим життям, він скоро «...розледачів, розібрався, розпився» і став так шкодити своїм односельцям, що батько змушений був віддати непокірного сина в москалі.

2– й « аналитик».Максим у солдатах.

Солдатчина не виправдала сподівань Максимового батька на перевиховання сина. Отупляюча багаторічна муштра псувала морально людей...

З нудьги, на знак протесту проти моторошного казарменного побуту, Максим запив. Горілка потребувала грошей, і Максим з найближчими товаришами почав відпрошуватися до села на «покормленіє». Ще більше почала псуватися вільнолюбива натура Максима після того, як він став старшим. Ні грамота, якої він навчився, ні старшинування не вдовольняли його. Максим захопився особистим збагаченням і остаточно втратив кращі свої риси, перетворившись у звичайного злодія і розбійника.

3 – й « аналитик». Максим. Висновки

Отже, Максим — жертва кріпаччини і миколаївської солдатчини. Цим образом Мирний ніби поширює образ Чіпки, показує, що Максим є теж по суті пропаша сила. У цьому основний ідейно-художній смисл образу Максима.

4 – й « аналитик». Грицько

Грицько — тип селянина, майже в усьому протилежний Чіпці. Грицька, як і Чіпку, змальовано з властивою для Мирного глибиною і вмотивованістю. Якщо Чіпка-парубок незвичайної вдачі, красивий, фізично сильний, то Грицько — непоказний з себе, полохливий. Так Грицько любив потай від діда Уласа їздити на барані, бив його, мучив. Грицько смертельно злякався вовка і втік. Ставши парубком, Грицько має тільки одну мрію.

«Нічого я б на світі не хотів, тільки б хату теплу, жінку любу та малу дитину! А то б усе мав!»

5 – й « аналитик». Грицько

І справді, заробивши декілька сот карбованців, Грицько тепер зовсім іншими очима дивився на людей: до багатів горнувся, а на голоту дивився згорда».

Коли в Чіпки незаконно відібрали землю, дружина Грицька, Христя, глибоко співчувала йому, тоді як Грицько всіма способами почав чорнити Чіпку перед Христею, «немов найлютішого ворога».

Коли солдати покатували селян за те, що вони вчинили бунт, і Чіпку, що виступав на їх захист, Грицько дуже радів. Грицько ненавидить сільських бідняків, до громадських

справ виявляє цілковиту байдужість. Він ніяк не може зрозуміти, чому Чіпка заводиться з панами, які усунули його із земської управи.

6 – й «аналитик». Грицько. Висновки

Такий є Грицько, дрібний власник, що горнувся до заможної частини селянства, яка ставала опорою капіталізму на селі. Його егоїстична, власницька натура прагне одного — власної безпеки та зиску

7 – й «аналитик». Мотря.

Образ Мотрі — один із найтрагічніших в українській літературі.

Мотря — селянка — біднячка, чесна, невсипуща трудівниця.

«Не судилося Мотрі щастя. Не зазнала вона його змалку: не бачила дівкою, жінкою, не сподівалася замужньою вдовою».

Після хвилини непевного щастя (пізнього заміжжя з Остапом Хрущем) зазнала вона страшного лиха. Забобонні селяни зневажали та неславили її (що пішла заміж за двужона), відмовляли в роботі. Мотря насилу прогодувала себе, стару матір Оришку та малого Чіпку.

8 – й «аналитик». Мотря.

Чіпка підріс та громада відсудила їм землю. З'явилися які-не-які статки, худоба і найголовніше для селянина — земля. Та й те щастя було примарним: продажні судді відсудили Мотрину землю «приблуді» з Дону, а сам Чіпка, не дошукавшись правди,

спився, скривдив матір та прогнав її з дому.

Мотря є втіленням людської моралі. Її совість, сумління, її душа не дозволяли приховати синів злочин. Вона мати, але вона й людина, що має боротися зі злом.

9 – й «аналитик». Мотря. Висновки.

Мотря — тип трудящої жінки-селянки, зворушливий образ матері-страдниці. Муки й печалі Мотрі соціально обумовлені. Винен в її безталанні несправедливий соціальний устрій, в якому панували поміщики й капіталісти.

10 – й «аналитик». Галя.

Галя — «польова царівна» і «розбишацька дочка» — прагнула ввійти в лихе товариство «тихим янголом-спасителем», а правду, справедливість бачила в любові, доброті, чесності, щирості. Ніщо у світі, на її думку, не виправдає злочин і вбивство. Риторичне: «Так оце та правда?!» — стало підсумком її життя, сподівань, любові; дізнавшись про Чіпчин злочин, вона наклала на себе руки.

Слово преподавателя: Отже, який за жанром роман?

Предполагаемый ответ: Соціально-психологічний роман.

Слово преподавателя: Дайте визначення роману

Предполагаемый ответ: Соціально-психологічний роман — твір, у якому проблеми суспільного життя зображені не самі собою, а через психологію героїв, їх думки, прагнення й переживання.

6.Закрепление материала.

6.1.Літературная игра „Хто з героїв і героїнь роману...”:

- 1) „... дізнавшись від бабусі, що Бог усіх „хлібом годує”, дивується, чому це мати сама „хліб заробляє, – ось досі з роботи нема”? (Чіпка);
- 2) „... випасав селянську худобу, з того й жив”? (Дід Улас);
- 3) „... до багатіїв горнувся, а на голоту дивився згорда, хоч сам вийшов із бідноти”? (Грицько);
- 4) „... часто вживав прислів'я „Своя сорочка ближча до тіла”, „Дарованому коневі в зуби не дивляться”, „Як багатство, то й щастя”? (Грицько);
- 5) „... намагалася повернути свого чоловіка до чесної праці, а, втративши надію на щасливе життя з ним, накладає на себе руки”? (Галя);
- 6) „... дізнається про страшний злочин сина і, перемагаючи материнське почуття любові, іде до волості, щоб заявити на нього”? (Мотря);
- 7) „... низенька, чорнявенька, не дуже хорошої вроди дівчина”? (Христина);
- 8) „А й дитина ж то вийшла – на славу. Повновидне, чорняве, головате, розумне... Тільки якесь невеселе, вовчкувате, тихе”? (Чіпка);
- 9) „З молодих літ зсушена то працею, то нуждою, суха, як опеньок, тиха, бідненько зодягнена”? (Мотря);
- 10) „Маленька, кругленька, швидка й жвава, одягнена в зелене убрання, між високим зеленим житом здавалася русалкою...” (Галя).

6.1.Составление сенканов.

Творческим группам дано задание составить по 1 сенкану к любому образу романа. Схема составления сенкана экране мультимедійного проектора.

7.Рефлексия

П:Продолжить предложения.

„Незакінчені речення”:

- Роман Панаса Мирного й Івана Білика навчив мене...

- Найбільше мені сподобалося те, що Чіпка...
- Мене вразило...
- Я не розумію, чому...
- Я не погоджуюся з тим, що...

П: Візьмемося за руки і скажемо один одному добрі слова.

8. Подведение итогов занятия. Выставление оценок

Критерии оценивания знаний студентов в Приложения 4, 5

П: Доброта проявляється саме у вчинках людей, а не в словах. Найкращі поради, як ми сьогодні ще раз переконалися : «Стався до людей так, як би ти хотів, щоб ставилися до тебе, і ніколи не роби іншим того, чого не хотів би, щоб робили тобі».

Поспішайте творити добро. Нехай це буде лише щира посмішка чи мудра порада.

9. Домашнее задание

9.1. Написати твір «Я і суспільство» або «Я в суспільстві» (обов'язкове

9.2. Використовуючи мережу «Інтернет», скласти «Щоденник відгуків» на творчість П. Мирного (на вибір)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Во время групповых учебных занятий активизируется развитие самостоятельности мышления студентов, их интересы и наклонности, благодаря социальным контактам развивается желание помощи: слабые стремятся подтянуться, а сильные помочь им в этом.

Количество выступлений в группе имеет существенное значение. Если студент все время молчит, это признак пассивного присутствия. Учебная деятельность поощряется общением и обоснованием мнений.

Преподаватель должен определить, что является интересным для разных возрастных групп. Ведь известно, что студенты охотно выражают свое отношение к тому, что их интересует.

В последнее время особое внимание уделяется развитию творческих способностей студентов. При подготовке к занятию преподаватель должен четко сформулировать задачи, желательно с пояснениями, что раскрывает суть проблемы, и вопрос о возможных путях ее решения. Во время выступления необходимо объяснить тему и ее выбор, уточнить условия, указать на ключевые моменты, создать необходимое настроение. Важен сам момент спора, умение анализировать свои взгляды.

В конце занятия нужно подвести итоги, проанализировать выводы, выставить оценки.

Итак, появление инновационных технологий в педагогике не является случайностью. Новейшие мультимедийные средства обучения открывают студентам доступ к нетрадиционным источникам информации, повышают эффективность самостоятельной работы, дают совершенно новые возможности для творчества, обретения и закрепления профессиональных навыков, позволяют реализовать принципиально новые формы и методы обучения. Технология проблемного мышления значительно расширяют возможности преподавателей, способствуют индивидуализации обучения, активизации познавательной деятельности студентов.

Применение современных технологий повышает интенсивность учебного процесса, усваивается значительно большее количество материала, чем при традиционном обучении.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРЫ

Нормативно-правовые источники:

1. Закон Донецкой Народной Республики « Об образовании» (Постановление № I-233П-НС)
2. Государственный образовательный стандарт по специальности 09.02.03 Программирование в компьютерных системах (базовой подготовки), входящей в состав укрупненной группы специальностей 09.00.00 Информатика и вычислительная техника
3. Рабочая программа учебной дисциплины ОДБ.03 «Украинский язык и литература» для специальности 09.02.03 Программирование в компьютерных системах
4. Методические рекомендации для педагогических работников по подготовке и проведению открытого занятия/ урока в образовательном учреждении среднего профессионального образования (УМЦ СПО, приказ от 02.09.2016г. № 33)

Основные источники:

- 1.1. Кривка Н.В. Українська література. 10 клас. Плани – конспекти уроків.- Х.: Ранок, 2001.- 256 с.
2. Кривка Н.В. Українська література. 11 клас. Плани – конспекти уроків.- Х.: Ранок, 2001.- 256 с.
3. Хропко П.П. Українська література: Підруч. Для 10 кл.-К.: Школяр, 2006.- 528с.4.

Дополнительные источники:

1. Бандура О. Вивчення елементів теорії літератури у 9-11 класах. — К.: Рад. школа, 1986. — 160 с.2. Л.В. Мисик, А.Л. Арцишевская. Английский язык для студентов.- Львов: 2007.
3. Гаврилов П. Оглядові теми на уроках української літератури в старших класах. — К., 2011. — 126 с.
4. Гудим П.А. Методика оглядової лекції // Укр. мова і літ. в шк. — 2010. — № 5. — С.43-47.
5. Хропко П.П., Гуляк А.Б. Українська література кінця ХІХ – поч. ХХ ст. (Матеріал до вивчення оглядової теми в 10 класі) // Укр. мова і літ. в шк. — 2011. — № 1. — С.23-30.

Информационные ресурсы

1. http://osvita.ua/school/lessons_summary/literature/
2. <https://super.urok-ua.com/tag/konspekti-urokiv-z-ukrayinskoyi-literaturi/>
3. <http://ukrlitera.ru/index.php/ukr-mova-ta-literatura/rozrobki-urokiv/78-usi-uroki-ukrajinskoji-literaturi-5-11-klasi>

Приложение 1

Ассоциативный ряд: « Земля для селянина»

мірило духовних цінностей
творець і життєдайна сила
сліпа сила, що спричиняє трагедію
засіб наживи, збагачення
годувальниця
виснажлива праця
воля
визначальний фактор соціального статусу
мрія, марево
сенс життя

Проблематика роману Панаса Мирного

"Хіба ревуть воли, як ясла повні?"»

Тогочасні проблеми	Вічні проблеми
кріпацька неволя	злочин і кара
бідність безземельних селян	народна мораль
свавілля поміщиків	батьки і діти
позашлюбні діти	добро і зло
порядки в земстві	земля і достаток
	«Пропаща сила»
	становище жінки в сім'ї
	любов і сімейне щастя.

De Libertate

Григорій Сковорода

Що є свобода? Добро в ній яке?
Кажуть, неначе воно золотє?
Ні ж бо, не злотне: зрівнявши все злото,
Проти свободи воно лиш болото.
О, якби в дурні мені не пошитись
Щоб без свободи не міг я лишитись.
Слава навіки буде з тобою,
Вольності отче, Богдане-герою!

De Libertate — Про свободу (лат.).

Сенкан

Сенкан — це вірш, що складається з п'яти рядків

Слово "сенкан" походить від французького слова "п'ять" і позначає вірш у п'ять рядків.

1. перший рядок має містити слово, яке позначає тему (звичайно, це іменник)
2. Другий рядок – це опис теми, який складається з двох слів (два прикметника)
3. Третій рядок називає дію, пов'язану з темою, і складається з трьох слів (звичайно це дієслова).
4. Четвертий рядок є фразою, яка складається з чотирьох слів і висловлює ставлення до теми, почуття з приводу обговорюваного.
5. Останній рядок складається з одного слова — синоніма до першого слова, в ньому висловлюється сутність теми, ніби робиться підсумок.

Сад (приклад)

Плодоносний, доглянутий

Годує, лікує, привертає

Які сади, такі й плоди

Здоров'я

Критерии оценивания

1. Актуализация опорных знаний:

1. «Литературный баскетбол»- 5 баллов
2. Составление ассоциативного ряда- 5 баллов
3. Проблематика романа- 5 баллов
4. за полный ответ студент получает 5 баллов;
– в зависимости от объема и достоверности информации - от 1 до 5 баллов.

2. Учебно- дискуссионная часть

- докладчик получает до 10 баллов;
- за правильно поставленный вопрос - до 10 баллов;
- за комментарии и дополнения в зависимости от объема и достоверности информации - от 1 до 5 баллов;
- за подготовленную инсценизацию (диалог) (от 5 до 10 баллов).

3. Рефлексия.

3.1 Тестирование (10 вопросов):

3.2 За каждый правильный ответ студент получает 1 балл.

3.3 Составление сенкана – до 10 баллов

4. Оценка выставляется по следующей шкале:

4. Оценка выставляется по следующей шкале:

Баллы	Оценка
55 – 40	«5» - отлично
34 – 54	«4» - хорошо
20 – 33	«3» - удовлетворительно
0 – 19	«2» - неудовлетворительно

Оценочная ведомость

№ п/п	Ф.И.О. студентов	Количество полученных баллов по этапам занятия					Оценка
		Ответы, вопросы дополнения	Доклад	Презентация	Тести- рование	Итого	
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							

Преподаватель

М.И. Ткаченко